

Gjenåpning av ubegrunnede ankenektelser (ankesilingsaker)

Straffeprosessloven § 392 første ledd fastslår at gjenåpning av en straffesak kan besluttes når Høyesterett har fraveket en lovtolkning som den tidligere har lagt til grunn og som dommen bygger på. Etter straffeprosessloven § 401 kommer reglene om gjenåpning av dommer til anvendelse så langt de passer overfor beslutninger som nekter en anke fremmet.

Høyesterett har i tre storkammeravgjørelser 19. desember 2008 (Rt. 2008 side 1764 flg.) slått fast som et generelt krav at beslutninger om å nekte en anke fremmet etter straffeprosessloven § 321 annet ledd første punktum, skal begrunnes. Dette innebærer en endring av Høyesteretts tidligere tolkning av bestemmelsen. Bakgrunnen for endringen var at FNs menneskerettskomité i en avgjørelse 17. juli 2008, konkluderte med at manglende individuell begrunnelse for at anken ikke ville føre fram, representerte et brudd på FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 14 nr. 5.

Etter Høyesteretts avgjørelse i 2008 oppstår spørsmålet om tilbakevirkning i form av gjenåpning av saker som allerede er rettskraftig avgjort. Ved at Høyesterett endret sin tidligere tolkning av straffeprosessloven § 321 annet ledd, slik at ankenektelser nå skal begrunnes, er grunnvilkåret for gjenåpning etter § 392 første ledd oppfylt.

Høyesterett i storkammer har i en dom 12. oktober 2010 (HR-2010-01703-S), som gjaldt gyldigheten av en avgjørelse fra Gjenopptakelseskommisjonen, trukket opp nærmere retningslinjer for anvendelsen av straffeprosessloven § 392 første ledd på ubegrunnede beslutninger fra lagmannsretten om å nekte å fremme en anke. Høyesterett så i denne sammenheng på klageordningen etter SP, og forholdet mellom de nasjonale myndigheter og konvensjonsorganene. Høyesterett konkluderte med at det er grunnlag for gjenåpning dersom

- lagmannsretten har truffet en ubegrunnet beslutning om ankesiling etter straffeprosessloven § 321 annet ledd, og
- den ubegrunnede ankenektelsen ble påanket/påkært til Høyesterett innen ankefristen, og
- angrepet på silingsbeslutningen knyttet seg til forhold som i vid utstrekning kan anses å gjelde manglende reell overprøving eller begrunnelse, og
- det ikke er gått mer enn fem år siden rettskraftig dom, med mindre det foreligger særlige omstendigheter som tilsier noe annet, f eks at domfelte soner straffen.

De tre storkammeravgjørelsene fra 2008 og den fra 2010 gjelder direkte for den situasjonen hvor lagmannsretten nekter fremmet domfeltes anke over en fellende dom fra tingretten.

Begrunnelsesplikt er imidlertid også innført for Høyesteretts ankeutvalgs beslutninger om å nekte fremmet en anke over lagmannsrettens ubegrunnede, fellende dom i tilfeller hvor domfelte ble frifunnet i tingretten, jf. ankeutvalgets avgjørelse 19. februar 2009 (Rt. 2009 side 187). Kommisjonen har sett det slik at de avgrensingskriteriene som Høyesterett i storkammer har oppstilt i dommen av 12. oktober 2010 også må gjelde i disse tilfellene.

Kommisjonen har i tiden etter dommen fra Høyesterett 12. oktober 2010 truffet flere avgjørelser i saker som gjelder gjenåpning av ubegrunnede ankenektelser. Avgjørelsene er i korthet gjengitt under fanen ”Avgjørelser”, med referanse til kommisjonens saksnummer. Avgjørelsene er i sin helhet lagt ut på Lovdata, og kan for øvrig tilsendes ved henvendelse til kommisjonen.

Lenker til Høyesteretts avgjørelser 19. desember 2008 og 12. oktober 2010:

<http://www.domstol.no/upload/HRET/saknr2008-1398-anonymisert.pdf>

http://www.domstol.no/upload/HRET/saknr2010-845_anonymisert_.pdf

(Kommisjonen har ikke ansvar for eksterne lenker.)